

Werving van erfstellingen en legaten door gemeenten

Tekst & Beeld: Bert van Rijssen

Volgens het onderzoek 'Geven in Nederland' groeit het aandeel van nalatenschappen in het inkomen van goede-doelen-organisaties sterk: van minder dan € 200 miljoen in 2005 naar € 320 miljoen in 2018. De verwachting is dat dit nog veel sneller gaat stijgen (het effect van vergrijzing, en de steeds welstandiger wordende 65-plussers). Daarbij lijken goede doelen zoals gezondheid en internationale hulp veel vaker bedacht te worden in testamenten dan plaatselijke gemeenten. Zouden deze laatste gericht beleid moeten voeren om vaker in testamenten genoemd te worden?

Begrippen en definities

In dit nummer van Kerkbeheer worden rondom het thema erfstellingen verschillende termen gebruikt, hopelijk allemaal op correcte wijze. Want het onderwerp heeft een hoog juridisch gehalte en zorgvuldigheid daarbij is vereist. Hieronder enkele begrippen en de betekenis daarvan (bron: <https://nl.wikipedia.org/wiki/Nalatenschap>)

Een **nalatenschap**, ook **erfenis** genoemd, is het geheel van bezittingen (goederen en zaken) en schulden die een overleden persoon achterlaat.

Een **erfdeel** is een bepaalde fractie (getal groter dan 0 en kleiner dan of gelijk aan 1) van de nalatenschap.

Een **legaat** is een schenking in geld, zaken of goederen die bij overlijden wordt uitgekeerd. Juridisch is dit een vorderingsrecht van de legataris op de nalatenschap dat wordt beschouwd als een schuld die moet worden voldaan voordat kan worden verdeeld.

Een **erfstelling** is het aanwijzen van erfgenamen (personen en/of instellingen), waarbij fracties vermeld moeten worden waarop elke erfgenaam recht heeft, die samen 1 zijn (de hele nalatenschap), of er wordt vermeld "voor gelijke delen"

De begunstigde van een legaat heet dus **legataris**, de begunstigde van een erfstelling **erfgenaam**.

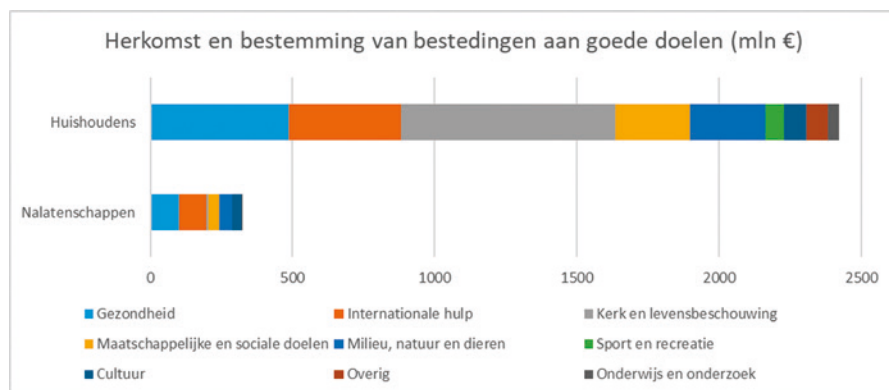
Statistiek

Uit de gegevens van het onderzoek 'Geven in Nederland' (uit 2020, met de meeste gegevens beschikbaar tot 2018) blijkt dat kerken heel succesvolle fondsenwerfers zijn. Giften van **huishoudens** vormen de belangrijkste inkomstenbron van goede-doelen-organisaties (andere bronnen zijn bedrijven, kansspelen, fondsen en nalatenschappen) en huishoudens geven verreweg het meeste aan het doel 'kerk en levensbeschouwing' (31%). In schril contrast daarmee staat de verdeling onder de doelen van **nalatenschappen**: daarvan gaat nog geen 2% naar de kerken (de onderzoekers geven wel aan dat een deel van de nalatenschappen niet wordt geregistreerd, maar toch...). Natuurlijk, als iemand bijvoorbeeld aan een bepaalde ziekte overlijdt is het denkbaar dat de organisatie die de betreffende ziekte bestrijdt in het testament wordt bedacht. Toch hier liggen kansen voor gemeenten. Ter vergelijking: in het aprilnummer van 'Kerkbeheer' 2020 werd becijferd dat het aandeel van nalatenschappen in de inkomsten van de parochies van de Church of England tienmaal zo hoog is als dat van gemeenten in de Protestantse Kerk.

Aandachtspunten: voetangels en klemmen van nalatenschappen

Aanvaarding

Ook als een gemeente geen actief beleid voert op het werven van erfstellingen en legaten kan zij begunstigde zijn in een testament. Meestal is dat goed nieuws, maar aanvaarding van een erfstelling kan grote

invloed op het vermogen van een gemeente hebben en dient altijd heel zorgvuldig te gebeuren.

Als de gemeente een legaat krijgt (zie kaderstuk begrippen en definities) kan in principe altijd worden aanvaard. Bij een erfstelling ligt dat heel anders. Deze dient uitsluitend **beneficiair** aanvaard te worden, dat wil zeggen aanvaarding met aansprakelijkheid voor schulden slechts voor zover er in de erfenis baten zijn. Als de erfgenaam zonder deze voorwaarde aanvaardt (dat heet **zuivere aanvaarding**), draait hij op voor de eventuele restschuld. Erft de gemeente bijvoorbeeld een huis en de verkoopprijs is lager dan de hypotheek, dan moet de gemeente het verschil aan de hypotheekverstrekker betalen en kost de erfenis dus geld in plaats van dat het geld oplevert. Een kerkelijk gemeente moet om die reden nooit zuiver aanvaarden.

Aanvaarding van een erfenis brengt overigens altijd kosten met zich mee: in ieder geval griffierechten (in 2019 € 127; voor het afleggen van een verklaring van beneficiaire aanvaarding van een nalatenschap moet namelijk door de griffie een akte worden opgemaakt), en meestal ook advieskosten; inschakeling van een eigen notaris zal in veel gevallen verstandig zijn. Verder moet een erfgenaam er rekening mee houden dat hij verantwoordelijk wordt voor de afwikkeling van de erfenis, bijvoorbeeld het opsporen en uitbetalen van eventuele legatarissen.

Bestemmingsverplichting

Erfenissen en legaten zijn vaak **geormerkt**: de erflater wil dat het geld aan een bepaald doel wordt besteed, bijvoorbeeld restauratie van een monumentaal kerkgebouw. Wat moet de gemeente nu doen als dat gebouw bijvoorbeeld wordt afgestoten na vele jaren? In dit specifieke geval zou het geormerkte

Legaat of erfstelling

U kunt de kerk via een legaat of via een erfstelling in uw testament opnemen. Bij een legaat laat u een vast bedrag of een bepaald goed, bijvoorbeeld een schilderij of juweel, aan de kerk na. Bij een erfstelling benoemt u de kerk tot (mede)erfgenaam. Daarbij geeft u aan welk percentage elk van de erfgenamen, waaronder de kerk, ontvangt. De kerk kan erfgenaam zijn naast kinderen of andere familieleden, of enig erfgenaam wanneer u bijvoorbeeld geen kinderen heeft.

Zo neemt u de kerk op in uw testament

Voor een testament gaat u naar een notaris van uw keuze. In een oriënterend gesprek bespreekt u uw wensen en vragen. De notaris formuleert u uw wensen in een concepttestament. Is het testament akkoord, dan ondertekent u het beiden, waarna het rechtsgeldig is. U kunt een testament op elk moment weer wijzigen. Ook wanneer u een bestaand testament heeft en de kerk alomog wilt opnemen, kan de notaris dit aanpassen. Aan het opstellen van een testament zijn kosten verbonden, informeer daar vooraf naar. Verder is het raadzaam in uw testament ook een executor te benoemen, iemand die het testament uitvoert. Tot slot is het belangrijk in uw testament de juiste tenaaststelling van de kerk, wijkgemeente of diaconie op te nemen waaraan u wilt nalaten. Informeer hiernaar bij onze contactpersoon (zie hieronder).

Meer weten?

Wilt u meer weten over nalaten aan de kerk, neemt u dan gerust contact op met:

* Deze folder is een gezamenlijke uitgave van de Protestantse Kerk in Nederland (PKN), de Rooms Katholieke Kerk (RKK) en de Oud Katholieke Kerk, samengevoegd voor plaatselijke kerken.

Geef het geloof door
aan volgende generaties

Neem de kerk op in uw testament

bedrag als 'bruidsschat' aan de koper moeten worden meegegeven, maar vaak ligt de zaak minder eenvoudig. Gemeente zouden dan met nakomelingen van de erflater moeten gaan overleggen. Oud-bestuurslid van de VKB en notaris in ruste Jan Kos heeft hierover gezegd: "Een notaris zou aan degenen die een testament met bestemmingsverplichting maken moeten adviseren die last na een bepaalde periode te laten vervallen, bijvoorbeeld 25 jaar. Dit soort bepalingen moet je niet langer dan een generatie laten duren".

Boekhoudkundige verantwoording

In het verleden werden legaten vaak geactiveerd (dus toegevoegd aan de passiva op de balans); pas als geld werd aangewend voor een bestemming werd het als inkomsten geboekt. Met de introductie van FRIS dienen alle inkomsten uit erfstellingen en legaten als bijzondere baten in de jaarrekening verantwoord te worden, zo mogelijk in het jaar waarin ze ontvangen worden (dat is niet altijd makkelijk, bijvoorbeeld als het niet om geld maar om objecten gaat; team FRIS kan daarover meer vertellen). Overigens verdient het aanbeveling deze baten in een fonds of reservering in te brengen. Sowieso willen erfenissen nog wel eens een onbedoelde negatieve invloed op de inkomsten uit levend geld van de

gemeente hebben. Er zijn gemeentelieden die in zo'n situatie denken dat ze niet meer hoeven bij te dragen aan de Actie Kerkbalans.

Andere erfgenamen

Andere erfgenamen, bijvoorbeeld nakomelingen van de erflater, zijn soms niet blij als ook de kerk in het testament wordt bedacht. In het verleden zijn gemeenten wel in juridische procedures verzeild om die reden. Idealiter heeft de erflater de andere erfgenamen vóór zijn of haar overlijden geïnformeerd over de bepalingen in het testament.

Externe begeleiding

Vanuit de Protestantse Kerk wordt momenteel door de Raad voor de Plaatselijke Geldwerving een project voorbereid voor ondersteuning van plaatselijke gemeenten bij het werven van nalatenschappen. Daarbij wordt gekeken naar zogenaamde best practices: gemeenten die nu al goed bezig zijn op dit vlak. Onder andere de Protestantse Kerk van Amsterdam is bezig met zo'n programma; we hopen daar binnenkort meer over te melden. Daarnaast wordt overwogen een aparte website voor dit doel te bouwen, vergelijkbaar met de zeer mooie, ingetogen maar toch informatieve website van de Church of England, zie <https://www.churchlegacy.org.uk/> ►

En er wordt gewerkt aan een model voor een plan van aanpak, waartoe onderstaande tekst als een voorzet kan worden beschouwd.

Indien een gemeente door externe specialisten (betaald) wil worden begeleid, dan kan bijvoorbeeld VKB-partner 2Select worden benaderd, zie <https://www.2select.nl/subsidie-aanvragen/nalatenschappen/>.

Communicatie

Werven van nalatenschappen gaat bijna helemaal over communicatie. Het is een buitengewoon delicaat onderwerp, waar je bijna niet voorzichtig genoeg mee om kunt gaan.

Eén van mijn *guilty pleasures* is dat ik op zondag vóór de kerkgang (nu 'op afstand') wel eens een stukje Hour of Power bekijk. Bobby Schuller, de huispredikant van Hour of Power, heeft blijkbaar minder moeite met de delicaatheid van het werven van nalatenschappen. In één van zijn preken benadrukte hij de voordelen van het nalaten (aan zijn *Shepherds Grove* gemeente of aan goede doelen in het algemeen, dat laat ik hier in het midden) met ongeveer de volgende woorden: "Stel u voor dat u later in de hemel iemand tegenkomt die dankzij uw nalatenschap is gered, en hij/zij bedankt u daarvoor, hoe mooi zou dat niet zijn?"

Doelstelling van een communicatieplan is de leden te attenderen op de mogelijkheid de gemeente in een testament op te nemen (daar hebben ze misschien nog niet eens over nagedacht) en dat als een voor de hand

Een bijzonder geschenk aan generaties na ons

Als kerkgemeenschap beleven we samen het geloof dat ons van generatie op generatie is overgedragen. Dat geloof vieren we in de kerk, waar we samen bidden, zingen en nadenken over het leven. Waar we belangrijke momenten als geboorte en huwelijk vieren en troost vinden bij ziekte of teleurstelling. Als kerk zijn we dienstbaar aan elkaar en aan onze lokale gemeenschap: we zien om naar zieken, naar ouderen en naar mensen in nood.

Het geloof dat ons is overgedragen, mogen wij op onze beurt weer doorgeven. Dat kan onder meer door de kerk op te nemen in een testament. Een gift via uw testament is een bijzonder geschenk waarmee u volgende generaties de kans geeft voort te zetten wat wij mochten ontvangen.

Waarom een testament?

In de wet is geregeld dat uw bezittingen na uw overlijden verdeeld worden onder uw nabestaanden. Met een testament kunt u een andere verdeling vastleggen, die past bij uw persoonlijke wensen en overtuigingen. Zo kunt u naast uw partner, kinderen of familie ook vrienden of de kerk opnemen. Familieleden betalen erfbelasting over wat zij ontvangen, als kerk zijn we hiervan vrijgesteld. Wat u aan de kerk nalatst komt dus volledig beschikbaar voor kerkenwerk.

Nalaten dichtbij huis, dichtbij uw hart

Door na te laten aan uw eigen kerk geeft u uw nalatenschap een bestemming die niet alleen dicht bij huis ligt, maar vooral dicht bij uw hart. U helpt de kerk ook in de toekomst als een levendige gemeenschap te functioneren die missionair en diaconaal aanwezig is in de directe omgeving. Als betrokken kerklid bent u waarschijnlijk gewend te geven aan de kerk. Met een gift in uw testament zet u deze goede gewoonte voort.

Goed rentmeesterschap

Mit opmaken van een testament past bovendien bij goed rentmeesterschap. Wat we bezitten, hebben we van God gekregen. Met een testament legt u zorgvuldig vast wat er na uw overlijden met uw aardse bezittingen moet gebeuren. Een gift in uw testament kan ook een uiting zijn van dankbaarheid aan God voor alle zegeningen die u van hem heeft ontvangen, en aan de kerkelijke gemeenschap waarvan u deel uitmaakt.

liggende mogelijkheid te gaan zien. Daarnaast kunt u leden ondersteunen met informatie, als ze het besluit om de gemeente in het testament op te nemen eenmaal hebben genomen.

Landelijke goede-doelen organisatie formuleren soms **doelgroepen**, bijvoorbeeld kinderloze stellen of alleenstaanden (uit hun *big data* kunnen ze afleiden dat die het meest 'kansrijk' zijn), Die worden vervolgens als groep of individueel benaderd, en dan al op redelijk jonge leeftijd (werving van nalatenschappen is een lange-termijn verhaal: als een testament is opgesteld hopen we dat het nog heel lang duurt voordat de erflater overlijdt). Wij achten doelgroepenbeleid voor gemeenten minder opportuun. Sowieso is wat we dan maar **pro-actief** benaderen van leden over dit onderwerp zouden willen noemen niet aan te raden (het is veel beter om, als je bijvoorbeeld een restauratieproject hebt, vermogende leden te vragen om een gift 'met warme hand'). Maar **re-actieve** communicatie is belangrijk: als een gemeentelid de gemeente benadert met vragen over nalatenschappen moet u direct over de juiste informatie beschikken, bijvoorbeeld een notaris kunnen aanraden en eventueel aanbieden de kosten van het testament te dragen.

De **mediamix** is een plan voor de

kanalen die u gaat inzetten voor uw communicatie naar de leden. Gemeenten hebben de beschikking over verschillende middelen hiervoor: een folder, het kerkblad, de website, het organiseren van een gemeentevening... Ook hier is prudentie aan te raden: gemeenten moeten waken voor *overkill*. Een laagdrempelig, subtiel en sympathiek middel is het (permanent) neerleggen van een folder in de kerk (zo'n folder kan ook verspreid worden, of opgenomen worden in de goede-doelenmap die bij veel notarissen ligt) waarin de leden worden geattendeerd op de mogelijkheid of wenselijkheid de kerk als begunstigde in een testament op te nemen. De Interkerkelijke Commissie Geldwerving heeft zo'n folder ontwikkeld; deze is te bestellen via de webshop van de VKB.

Tegenwoordig wordt in de communicatiewereld vaak het woord 'klantreis' (*customer journey*) gebruikt: vanuit het perspectief van de consument kijken naar je product en communicatie daaromheen. Dat kan ook worden toegepast voor het onderwerp nalatenschappen. Ga eens praten met een notaris, die kan u informeren hoe het proces van het opmaken van testament daadwerkelijk verloopt. In dit nummer van 'Kerkbeheer' vindt u al een interview met notaris mw. mr. Van Dorst, ter voorbereiding op zo'n gesprek.